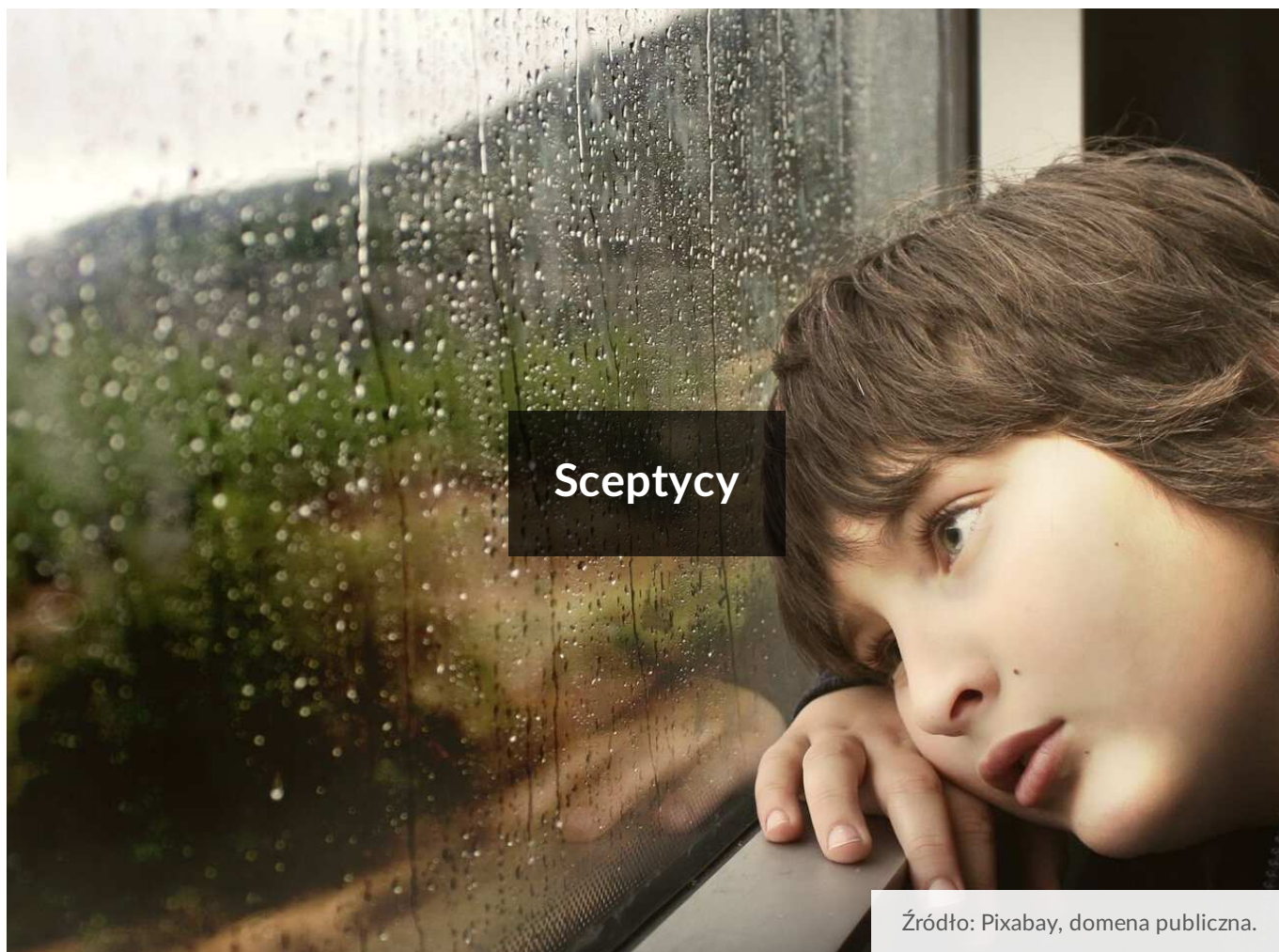

Sceptycy

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Audiobook](#)
- [Prezentacja TED](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Bibliografia:

- Sextus Empiricus, *Zarysów pyrrońskich księga pierwsza, druga i trzecia*, [w:] Markiewicz B., *Od filozofów jońskich do Pascala. Wybór tekstów*.
- Sextus Empiricus, *Przeciw logikom*, [w:] Markiewicz B., *Od filozofów jońskich do Pascala. Wybór tekstów*.
- Lukrecjusz, *O naturze rzeczy*, III, 161–176, tłum. G. Żurek.
- Laertios Diogenes, *Żywoty i poglądy słynnych filozofów*, t. IX, 62, tłum. I. Krońska.

Czy w dobie *fake newsów* i zmiennych narracji historycznych wierzymy wciąż, że istnieje prawda? Czy raczej powstrzymujemy się od ocen, zachowując sceptycyzm? Ta postawa filozoficzna ukształtowała się pod koniec IV wieku p.n.e. Szkoła sceptyków, stworzona przez Pirrona z Elidy głosiła, że prawda jest nieosiągalna, a każde twierdzenie posiada swoje zaprzeczenie. Drogą do szczęścia miało być więc zachowanie obojętności, czyli apatia. Jakie znaczenie ma sceptycyzm we współczesnym świecie? Czy bierność w rozumieniu sceptyków może być mądrością?

Twoje cele

- Poznasz szkołę filozoficzną sceptyków oraz etapy jej rozwoju w okresie greckim i rzymskim.
- Porównasz etyczne poglądy sceptyków z poglądami epikurejczyków i stoików.
- Przeanalizujesz konsekwencje, do jakich może doprowadzić postawa zgodna z filozofią sceptyków.

Przeczytaj

Sceptycy

Sceptycyzm to ważny system filozoficzny okresu helleńskiego. Podobnie jak [epikureizm](#) i [stoicyzm](#) powstał pod koniec IV w. p.n.e., a fazy jego rozwoju obejmują okres grecki i rzymski.

Twórcą szkoły sceptycznej był **Pirron z Elidy** (ok. 365–ok. 275 p.n.e.). Nie pozostawił po sobie żadnych pism, a jego naukę spisał uczeń Pirrona, Tymon z Fliuntu, na którym kończy się pierwszy okres działalności szkoły (2 poł. III w. p.n.e.). W czasie gdy przerwała się działalność pirrończyków prąd sceptyczny ogarnął Akademię (III i II w. p.n.e.). Powrót do oryginalnej nauki Pirrona nastąpił dopiero w I w. p.n.e.: druga faza sceptycyzmu pirrońskiego kończy się na przełomie II i III w. wraz ze śmiercią jednego z najwybitniejszych przedstawicieli tej szkoły **Sekstusa zwanego Empirykiem**. Jego dzieła *Przeciw logikom* i *Zarysy pyrronskie* są głównym źródłem wiedzy na temat tego nurtu.

Inspiracje Pirrona

Pirron brał udział w wyprawie Aleksandra Wielkiego na Wschód, w tym do Indii. Tam zafascynował się hinduskimi [ascetami](#), którzy dążyli do wyzbycia się wszelkich potrzeb i osiągnięcia stanu niewrażliwości. To pod ich wpływem mogło się w nim narodzić przekonanie o nierealności wszystkiego, co wydaje się rzeczywiste, oraz zainteresowanie praktycznym aspektem filozofii. Oprócz wschodnich mędrców na Pirrona miał też wpływ Demokryt, który w swych pismach wypowiadał się na temat niedoskonałości poznania zmysłowego. Poprzednikami Pirrona byli też [sofiści](#), podważający bezwzględność prawdy, choć twórca sceptycyzmu w swym wątpieniu poszedł dalej i uznał, że prawda jest nie tyle względna, ile w ogóle nieosiągalna. Nie można jej poznać, dlatego że nic nie jest oczywiste i rzeczy między sobą się nie różnią – twierdził. Założenie to przekładało się na postępowanie Pirrona, który starał się, aby jego życie było zgodne z głoszoną przez niego nauką. Jak głosi anegdota autorstwa Diogenesa Laertiosa:

Diogenes Laertios

Żywoty i poglądy słynnych filozofów

Petrarcameister, *Obojętność filozofa Pyrrusa podczas burzy* – obraz z I połowy XVI wieku.

Źródło: Wikimedia Commons, domena publiczna.

« [Pirron] W życiu trzymał się również tej zasady; nie ustępował przed niczym, przed niczym się nie chronił; nie unikał żadnego niebezpieczeństwa, nie zważając na napotkane na drodze wozy, rowy, psy, i w ogóle nie zważał na świadectwo zmysłów. Tylko towarzyszącym mu zawsze uczniom zawdzięczał, że wychodził cało [...].

Źródło: Diogenes Laertios, *Żywoty i poglądy słynnych filozofów*, t. IX, 62, tłum. I. Krońska.

Poglądy sceptyków

Pirron zrezygnował z rozwinięcia swej myśli w kierunku teoretycznym. W rezultacie więc sceptycyzm w swej pierwotnej formie był praktycznym systemem mądrości, który miał ukształtować odpowiednią postawę życiową i, podobnie jak w wypadku Stoi czy Ogródu, zapewnić człowiekowi szczęście.

Sceptycy (od gr. *skeptikós* - wątpiący, i *sképtesthai* - być niezdecydowanym,) **uznali, że zmysły i rozum nie są w stanie ująć istoty rzeczy, w związku z tym prawda jest nieosiągalna.** Aby tego dowieść, wykazywali, że każde twierdzenie jest tak samo pewne jak jego zaprzeczenie. Dlatego też wymagali powstrzymania się od wszelkich sądów i przestrzegali przed głodem wiedzy, który – ponieważ nie można go zaspokoić – staje się źródłem niepokoju.

Zgodnie z ich nauką wstrzymywanie się od sądzenia (afazja) prowadzi do wewnętrznego spokoju (ataraksji), ze spokojem zaś przychodzi obojętność (apatia), która polega na nieodczuwaniu i stanowi najwyższy cel i szczęście człowieka.

Jednym ze źródeł wykładni na temat sceptyków i sceptycyzmy są *Zarysy pyrronńskie* autorstwa Sekstusa Empiryka:

„Skoro sceptyk mówi: «Wszystko jest nieokreślone», to wyrażenia «jest» używa w z wydaje», «wszystkim» nazywa nie wszystko, co istnieje, lecz tylko wszystko, co zba niejawnych [...] a «nieokreślonym» wreszcie ogłasza je dlatego, że żadna z rzeczy p niezgodnych nie ma wyższości nad drugą ze względu na wiarę czy też niewiarę.”

„Wyrażenia «wstrzymuję się od wyrokowania» używamy w znaczeniu «nie umiem i z danych rzeczy należy dać wiarę, względnie której należy nie dać wiary», oznajmiając rzeczy wydają się nam ze względu na wiarę i niewiarę równymi.”

„Kiedy mówimy, że «każdy wywód ma swój równie silny wywód przeciwny», to mówimy o zbadanym wywodzie», mamy zaś na myśli nie wszelki po prostu wywód, lecz «w sposób dogmatyczny», to znaczy czegoś o rzeczy niejawnej i to niekoniecznie na podstawie wyniku, lecz w ogóle «w jakikolwiek sposób dowodzący». Wyrażenia «równie silny» w odniesieniu do wiarygodności, czy też niewiarygodności, a wyrażenia «przeciwny» w odniesieniu do «niezgodny»[...].”

Słownik

asceta

(gr. *askesis* – ćwiczenie, trening) umartwianie się w celu osiągnięcia doskonałości lub zbawienia duszy; wyrzeczenie się przyjemności i wygod (definicja na podstawie słownika PWN)

epikureizm

jeden z trzech głównych nurtów filozofii okresu hellenistycznego, zainicjowany przez Epikura z Samos; w myśl tej doktryny w życiu powinniśmy zaspokajać tylko naturalne potrzeby, niezbędne dla naszego życia i tylko z nich czerpać przyjemność (tzw. hedonizm umiarkowany); Epikur nauczał w swoim ogrodzie, do którego mógł wstąpić każdy przechodzień, aby nieco odpocząć, napić się wody i brać udział w przyjemnych, intelektualnych pogadankach

sofistyka

(gr. *sophistes* – praktykowanie mądrości) niejednolity ruch filozoficzny starożytnej Grecji przełomu V i VI w. p.n.e., skupiający nauczycieli polityków, retorów, oratorów i etyków; celem sofistów było przysposabianie młodzieży i dorosłych do życia publicznego i pełnienia funkcji społeczno politycznych; krytykowano ich za to, że uczą za pieniądze i szerzą relatywizm w ocenianiu cnót i wartości

stoicyzm

jeden z trzech głównych nurtów filozofii okresu hellenistycznego, zainicjowany przez Zenona z Kitium; system filozoficzny głoszący atomizm i zasadę niewzruszoności – nieodczuwania żadnych emocji, życie zdystansowane do spraw bieżących i wyobcowane

Audiobook

Audiobook można wysłuchać pod adresem: <https://zpe.gov.pl/b/PM3Qwsh3R>

Sextus Empiricus

Zarysów pyrrońskich księga pierwsza, druga i trzecia

Starsi sceptycy podają argumenty [*tropos*], które mają doprowadzić do powściągliwości [w wydawaniu sądów], zazwyczaj w liczbie dziesięciu i nazywają je także jeszcze wywodami oraz wzorami. Przedstawiają się one w następujący sposób: *Pierwszy* wskazuje na różnaitość żywych stworzeń, *drugi* na różnicę między ludźmi, *trzeci* na odmienność narządów zmysłowych, *czwarty* na [różne] warunki, *piąty* na położenia, odstępstwa i miejsca, *szósty* na domieszki, *siódmy* na [różnice w] rozmiarach i ustrojach przedmiotów, *ósm*y na względność, *dziewiąty* na ustawiczne lub rzadkie zetknięcia, *dziesiąty* na wiele różnych dążeń, obyczajów, praw, mitycznych wierzeń i dogmatycznych mniemań. [...]

Po prostu skoro w ten sposób dowodzimy, że wszystko jest względne, to jasny jest wniosek, że nie będziemy mogli orzekać, jaki jest każdy poszczególny przedmiot w swojej naturze i bezwzględnej czystości, lecz tylko, jaki się wydaje ze względu na coś, z tego zaś wynika, że powinniśmy się wystrzegać wyrokowania o naturze rzeczywistości.

Źródło: Sextus Empiricus, *Zarysów pyrrońskich księga pierwsza, druga i trzecia*, [w:] Barbara Markiewicz, *Od filozofów jońskich do Pascala. Wybór tekstów*, Warszawa 1999, s. 91.

Polecenie 1

Jakie znaczenie dla sceptycyzmu miały tzw. tropy? W jakim celu używali ich sceptycy?

Audiobook można wysłuchać pod adresem: <https://zpe.gov.pl/b/PM3Qwsh3R>

Sextus Empiricus

Przeciw logikom

Czy istnieje coś prawdziwego? Ponieważ nie istnieje żadne oczywiste kryterium, przeto jasne jest dla każdego, że i *to, co prawdziwe, z konieczności również jest nieoczywiste*; a podobnie będzie można oprócz tego pokazać, że gdybyśmy nawet nie byli powiedzieli niczego wprost przeciw kryterium, różnica zdań, która dotyczy samej rzeczy prawdziwej, wystarcza, by nas doprowadzić do *zawieszenia sądu* [epoche]: i tak jak jeśli nie istnieje w naturze rzeczy nic, co by było proste lub krzywe, to i nie ma też linii, która by to sprawdziła, jeśli nie istnieje żadne ciało ciężkie ani lekkie, to razem z tym upada zastosowanie wagi, także też *jeśli nie istnieje nic prawdziwego, upada też kryterium prawdy*.

Źródło: Sextus Empiricus, *Przeciw logikom*, [w:] Barbara Markiewicz, *Od filozofów jońskich do Pascala. Wybór tekstów*, Warszawa 1999, s. 91.

Polecenie 2

Spróbuj odpowiedzieć na pytanie postawione na początku tekstu. Podaj argumenty, którymi posługiwali się sceptycy, a następnie sformułuj propozycje swoich argumentów.

Prezentacja TED

Polecenie 1

Wysłuchaj wykładu dr. Tomasza Mazura i odpowiedz na pytanie: jak według sceptyków powinniśmy reagować na spotykające nas nieszczęścia?

Trwa wczytywanie danych...

Film dostępny pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/DfVkmP67K>

Prezentacja TED. Sceptycy.

Wykłada dr Tomasz Mazur.

Źródło: Englishsquare.pl Sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Film pod tytułem *Sceptycy: skąd nieszczęście?*

Polecenie 2

W jaki sposób przekonania mogą wpływać na postrzeganie rzeczywistości przez człowieka?

Ćwiczenie 1

Ćwiczenie 2

Praca domowa

Czy sceptycyzm, który głosi, że wszystko jest wątpliwe, a prawdziwa wiedza nie do osiągnięcia, może być atrakcyjną filozofią dla ludzi żyjących w dzisiejszym świecie?

Dla nauczyciela

Autor: Katarzyna Maćkowska

Przedmiot: Filozofia

Temat: Sceptycy

Grupa docelowa:

Szkoła ponadpodstawowa, liceum ogólnokształcące, technikum, zakres podstawowy

Podstawa programowa:

Zakres podstawowy

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

X. Tropy sceptyczne jako ponadczasowe wyzwanie dla epistemologii. Uczeń:

- 1) wyjaśnia na wybranych przykładach, na czym polega względność spostrzeżeń;
- 3) rozważa problem, czy jest możliwe usunięcie niezgodności poglądów między ludźmi;

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;
- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji.

Cele lekcji. Uczeń:

- pozna szkołę filozoficzną sceptyków oraz etapy jej rozwoju w okresie greckim i rzymskim;
- porówna etyczne poglądy sceptyków z poglądami epikurejczyków i stoików;
- przeanalizuje konsekwencje, do jakich może doprowadzić postawa zgodna z filozofią sceptyków.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm;
- konektywizm.

Metody i techniki nauczania:

- ćwiczeń przedmiotowych;

- z użyciem komputera;
- dyskusja;
- rozmowa kierowana;
- audiobook;
- prezentacja TED.

Formy pracy:

- praca indywidualna;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami, słuchawkami i dostępem do internetu;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda.

Przebieg lekcji

Przed lekcją:

1. Dwaj wybrani uczniowie przygotowują prezentacje na temat poglądów etycznych epikurejczyków i stoików.

Faza wprowadzająca:

1. Nauczyciel loguje się na platformie i wyświetla na tablicy temat i cele lekcji. Prosi uczniów, by na podstawie wiadomości zdobytych przed lekcją zaproponowali kryteria sukcesu.
2. **Dyskusja wprowadzająca.** Nauczyciel inicjuje rozmowę kierowaną na podstawie pytań zawartych we wprowadzeniu: *Czy w dobie „fake newsów” i zmiennych narracji historycznych wierzymy wciąż, że istnieje prawda? Czy raczej powstrzymujemy się od ocen, zachowując sceptycyzm?*

Faza realizacyjna:

1. **Praca z tekstem.** Uczniowie przystępują do cichego czytania tekstu e-materiału. Indywidualnie zapoznają się z treścią w sekcji „Przeczytaj” i zapisują w zeszycie minimum pięć pytań do tekstu. Uwaga: każde z pytań musi rozpoczynać się od słowa „dlaczego”. Następnie zadają swoje pytania dowolnie wybranej osobie z klasy i odpowiadają na nie. Nauczyciel może wybrać jedno z pytań do zadania domowego.
2. **Praca z multimedium.** Nauczyciel wyświetla na tablicy interaktywnej materiał z sekcji „Audiobook”. Odczytanie polecenia do multimedium: *Jakie znaczenie dla sceptycyzmu miały tzw. tropy? W jakim celu używali ich sceptycy?* Wspólna praca całego zespołu klasowego nad odpowiedziami.

3. Nauczyciel prosi uczniów, którzy przygotowali prezentację w ramach pracy przez lekcję, żeby przedstawili je koleżankom i kolegom z klasy.
4. **Analiza porównawcza.** Na podstawie przeczytanego tekstu i wysłuchanych prezentacji uczniowie wspólnie z nauczycielem tworzą tabelę, w której porównują poglądy epikurejczyków, stoików i sceptyków.
5. **Praca z multimediami nr 2.** Uczniowie oglądają prezentację TED dr. Tomasza Mazura i wspólnie odpowiadają na pytanie: *Jak według sceptyków powinniśmy reagować na spotykające nas nieszczęścia?*

Faza podsumowująca:

1. Na koniec zajęć nauczyciel raz jeszcze wyświetla na tablicy interaktywnej lub przy użyciu rzutnika temat lekcji i cele zawarte w sekcji „Wprowadzenie”. W kontekście wyświetlonych treści prosi uczniów o rozwinięcie zdania: Na dzisiejszych zajęciach nauczyłem się...
2. Wszyscy uczniowie podsumowują zajęcia, zwracając uwagę na nabyte umiejętności.

Praca domowa:

1. Czy sceptycyzm, który głosi, że wszystko jest wątpliwe, a prawdziwa wiedza nie do osiągnięcia, może być atrakcyjną filozofią dla ludzi żyjących w dzisiejszym świecie? Uzasadnij pisemnie swoją odpowiedź.

Materiały pomocnicze:

- Wojtysiak J., # 9. *Dialog sceptyka z dogmatykiem*, „Filozofuj!” 2019 nr 4 (28), s. 48–50.
- *Słownik-przewodnik filozoficzny. Osoby, problemy, terminy*, oprac. zbiorowe, Lublin 2012.

Wskazówki metodyczne opisujące różne zastosowania multimediu:

- Nauczyciel może wykorzystać medium w sekcji „Audiobook” do pracy przed lekcją. Uczniowie zapoznają się z jego treścią i przygotowują do pracy na zajęciach w ten sposób, żeby móc samodzielnie rozwiązać zadania.